

สรุปผล อภิปรายผลการวิจัย และขอเสนอแนะ

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาระดับสูงในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยมีความมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบมโนทัศน์
เกี่ยวกับประชาธิปไตยระหว่างนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง และศึกษาความแตกต่าง
ขององค์ประกอบต่าง ๆ ของนักศึกษา คือ รายได้ของบิดามารดา รวมกัน อาชีพของ
บิดาและมารดา การศึกษาของบิดาและมารดา และสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยที่จะ
มีผลต่อมโนทัศน์ของนักศึกษา เพื่อจะได้นำผลจากการวิจัยไปใช้เป็นแนวทางในการ
ปรับปรุงหลักสูตรการเรียน การสอนวิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยในวิทยาลัย
ครู ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและเป็นแนวทางในการผลิตครูให้มีคุณภาพในการสอน
ตลอดจนเพื่อเป็นประโยชน์แก่สถาบันการศึกษาอื่น ๆ และนักศึกษาลดจนเพื่อประโยชน์
แก่สถาบันการศึกษาอื่น ๆ และนักศึกษารวมทั้งผู้สนใจที่จะค้นคว้าในการวิจัยต่อไป

วิธีดำเนินการและการวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้กำหนดวิทยาลัยครูที่ใช้ในการวิจัย 6 แห่ง ซึ่งเป็นจำนวนวิทยาลัยครู
ทั้งหมดในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวนนักศึกษาที่ใช้เป็นตัวอย่างประชากร 300 คน
เป็นนักศึกษาชาย 150 คน นักศึกษาหญิง 150 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยได้สร้างแบบสอบถามมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย
ของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง จำนวน 60 ข้อ โดยอาศัยหลักสูตร
แบบเรียนวิชาสังคมศึกษาสำหรับนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง และเอกสาร

อื่น ๆ รวมทั้งคำแนะนำ ข้อคิดเห็นจากอาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิ 5 ท่าน และมีแบบสอบถาม
สภาพทางเศรษฐกิจและสังคมของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง 1 ชุด
รวม 7 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้เปรียบเทียบโน้ตค้นเกี่ยวกับประชาธิปไตย
ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิง โดยการทดสอบค่าที (T-test) และเพื่อทดสอบ
ความที่นักศึกษามีองค์ประกอบต่าง ๆ แยกต่างหากคือ รายได้ของบิดามารดา รวมกัน
อาชีพของบิดาและมารดา การศึกษาของบิดาและมารดา และสภาพแวดล้อมของ
ที่อยู่อาศัยจะมีผลต่อนโน้ตค้นเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาหรือไม่ ผู้วิจัยจึงได้
วิเคราะห์ความแปรปรวนชนิดทางเดียว (F-test) และวิเคราะห์ความแตกต่าง
ระหว่างกลุ่มย่อยโดยวิธีของเชฟเฟ (Sheffe's S- Method) นอกจากนี้ยังได้
แสดงรอยละของนักศึกษาทั้งสองเพศ ที่ตอบนโน้ตค้นเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี
แต่ละเรื่องใดถูกต้อง เพื่อหาขอเสนอแนะในการปรับปรุงหลักสูตรการเรียนการสอน
สังคมศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตยในวิทยาลัยครู

สรุปผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. โดยเฉลี่ยแล้ว นักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงมีนโน้ตค้นเกี่ยวกับ
ประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05
2. โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ที่รายได้
ของบิดามารดา รวมกันแตกต่างกัน มีนโน้ตค้นเกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่าง
มีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดา รวมกันตั้งแต่ 2,001 บาท
ขึ้นไปมีนโน้ตค้นเกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดา รวมกัน
1,000 บาท-1,500 บาท และนักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดา รวมกันตั้งแต่ 5,001
บาทขึ้นไป มีนโน้ตค้นเกี่ยวกับประชาธิปไตยดีกว่านักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดา

รวมกัน 1,501 บาท-2,000 บาท

3. โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ที่บิดามีอาชีพต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพข้าราชการทหาร ตำรวจ มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพค้าขายดำเนินธุรกิจ

4. โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูง ที่มารดา มีอาชีพต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ

.05

5. โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงที่บิดามีระดับการศึกษาต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักศึกษาที่บิดามีการศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ขึ้นไปมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่บิดามีระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4

6. โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงที่มารดามีระดับการศึกษาต่างกันมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 นักศึกษาที่มารดามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ขึ้นไปมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่มารดาไม่ได้รับการศึกษา และนักศึกษาที่มารดามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ขึ้นไปมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่มารดามีระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4

7. โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงที่มีสภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันที่ระดับความมีนัยสำคัญ .05

8. ความเข้าใจของนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตย มีเกณฑ์ดังนี้คือ

เรื่องที่นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง มีความเข้าใจ

มี 4 เรื่อง คือ

1. ความหมายของประชาธิปไตย
2. วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย
3. ปัญหาทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของรัฐบาล ม.ร.ว.

เสถียร ปราโมช

4. เงื่อนไขที่จำเป็นต่อความสำเร็จของประชาธิปไตย

เรื่องที่นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง มีความรู้ความเข้าใจ

พอให้มี 4 เรื่อง คือ

1. สิทธิและหน้าที่ในระบอบประชาธิปไตย
2. การเปลี่ยนแปลงการปกครอง
3. หลักการประชาธิปไตย
4. ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในระบอบการปกครองแบบ

ประชาธิปไตย

เรื่องที่นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง มีความรู้ความเข้าใจ

น้อยมี 3 เรื่อง คือ

1. การปกครองท้องถิ่น
2. สถาบันในระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตย
3. กระบวนการในการปกครองแบบประชาธิปไตย

อภิปรายผลของการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษา ประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาระดับสูงในกรุงเทพมหานคร มีเรื่องที่น่าสนใจและกล่าวถึง ดังนี้

1. ผลของการวิจัยพบว่า เพศมิได้ทำให้มีทัศนคติเกี่ยวกับประชาธิปไตย ของนักศึกษาชายและนักศึกษาหญิงแตกต่างกัน ตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ซึ่งตรงกับการ วิจัยของ สติต จิตตะนาคี¹ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดอุบลราชธานี" จากผล การวิจัยพบว่าโดยเฉลี่ย แล้วความคิดเห็นเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชายและ นักเรียนหญิง ไม่แตกต่างกันและสอดคล้องกับการวิจัยของ วีรวรรณ พิบูลย์² ที่ได้ทำ การวิจัยเรื่อง "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบประชาธิปไตยของนักเรียน มัธยมศึกษาตอนต้น" ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและนักเรียนหญิงทั้งที่ศึกษาอยู่ใน โรงเรียนรัฐบาลและโรงเรียนราษฎร์มีความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับบทบาทในระบบ ประชาธิปไตยเหมือนกันโดยส่วนรวม นอกจากนี้ตรงกับการวิจัยของ วิจิต ประสมดิ้ม³ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง "ความสำนึกทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม" จากผลของการวิจัยพบว่า นักเรียนชายและ นักเรียนหญิงมีทัศนคติทางการเมือง ไม่แตกต่างกันมีนัยสำคัญที่ระดับ .05 สำหรับ การวิจัยของต่างประเทศที่สอดคล้องกันคือ การวิจัยของ Ann Leslie Appleton⁴

¹ สติต จิตตะนาคี, เรื่องเดิม.

² วีรวรรณ พิบูลย์, "ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบทบาทในระบบ ประชาธิปไตยของนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น;" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหาร การศึกษาศาสตร จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2518). (อัครสำเนา)

³ วิจิต ประสมดิ้ม, เรื่องเดิม.

⁴ Ann Leslie Appleton, op. cit., pp. 6590-A.

พบว่า เพศของนักเรียนไม่ได้เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้มีความแตกต่างกันของเด็กในระดับต่าง ๆ ในด้านประสิทธิภาพของการเรียนวิชาหน้าที่พลเมือง ส่วนการวิจัยของต่างประเทศที่แตกต่างกันคือ การวิจัยของ Wayne Godfrey Sanstead⁵ พบว่า เพศของนักเรียนและกิจกรรมทางการเมืองของนักเรียนมีความสัมพันธ์สำคัญต่อทัศนคติของนักเรียน และการวิจัยของ Byron G. Massialas⁶ พบว่า ในด้านการเรียนรู้ทางการเมือง เด็กชายสามารถเรียนรู้ทางการเมืองได้เร็วกว่าเด็กหญิง เด็กหญิงรับรู้เรื่องการเมืองในรูปตัวบุคคลมากกว่าสถาบัน เด็กหญิงมีความเคารพกฎหมายมากกว่าเด็กชาย และเชื่อว่ารัฐบาลตอบสนองความต้องการของประชาชนมากกว่าเด็กชาย ผลของการวิจัยเป็นเช่นนี้อาจกล่าวได้ว่า ในสังคมไทยปัจจุบันบทบาทของสตรีและการแสวงหาความรู้ เป็นไปโดยเท่าเทียมกันกับชายโดยทั่วไป ความสนใจหรือโอกาสที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมในสังคม แทบจะกล่าวได้ว่าเท่าเทียมกับชาย นอกจากนั้นความก้าวหน้าในสังคมปัจจุบันเกี่ยวกับสื่อมวลชนและวิทยากรต่าง ๆ มีมาก และแพร่หลายไปทั่ว จึงทำให้คนทั่วไปใคร่ได้เห็นความเป็นไปในบ้านเมืองได้เท่าเทียมกัน และประเด็นที่สำคัญในการพิจารณาอีกประเด็นหนึ่งคือนักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ไต่ถามการศึกษาในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่มัธยมศึกษาตอนต้น มัธยมศึกษาตอนปลาย ประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา มาจนถึงประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ซึ่งต้องได้รับการเรียนรู้พอสมควรที่จะออกไป

⁵Wayne Godfrey Sanstead, *op. cit.*, pp. 814-A

⁶Byron G Massialas, "Citizenship and Political Socialization," Encyclopedia of Educational Research, edited by Robert L. Ebel, 4th ed. (1969), 125-39.

เป็นครูที่ดีในสังคมได้ ดังนั้นจึงน่าจะไ้มีความรู้เกี่ยวกับประชาธิปไตยมาพอสมควร ทั้งนักศึกษาหญิงและนักศึกษาชาย

2. ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดาารวมกันต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกัน ตรงตามสมมุติฐานการวิจัยที่ตั้งไว้ โดยเฉลี่ยแล้วนักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดาารวมกันตั้งแต่ 2,001 บาทขึ้นไป มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่า นักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดาารวมกัน 1,000-1,500 บาท และนักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดาารวมกันตั้งแต่ 3,001 บาทขึ้นไป มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดาารวมกัน 1,501 - 2,000 บาท ผลการวิจัยนี้สอดคล้องกับการวิจัยของ Fred I Greenstein⁷ ที่พบว่า นักเรียนที่มีสภาพครอบครัวยากจน จะไม่ค่อยกล้าแสดงความคิดเห็นวิพากษ์วิจารณ์ทางการเมือง และไม่ค่อยจะมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง และสอดคล้องกับการวิจัยของ วิจิต ประสมป้อม⁸ ซึ่งทำการวิจัยเรื่อง "ความสำนึกทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนราษฎร์สอนศาสนาอิสลาม" พบว่า นักเรียนที่มีพื้นฐานครอบครัวระดับกลางและระดับต่ำมีทัศนคติทางการเมืองแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01 อาจกล่าวได้ว่าตามลักษณะความเป็นจริง ครอบครัวที่มีความมั่นคงทางเศรษฐกิจ ย่อมมีปัจจัยต่าง ๆ ที่จะอำนวยความสะดวกสบายให้แก่บุคคลในครอบครัว โดยหัวหน้าครอบครัว ไม่ต้องคอยกังวลถึงเรื่องการทำเลี้ยงชีพอยู่ตลอดเวลา น่าจะมีเวลาให้แก่บุตร และด้วยเหตุที่บิดามารดาามีเวลาอยู่กับบุตรสม่ำเสมอ ย่อมทำให้บรรยากาศของบ้านอบอุ่นเป็นประชาธิปไตย เพราะบิดามารดาจะไ้มีโอกาสสนทนา แลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุตรในเรื่อง

⁷ Fred I Greenstein, op. cit., pp. 94-106.

⁸ วิจิต ประสมป้อม, เรื่องเดิม.

โดยทั่วไป และโดยเฉพาะในความคิดเห็นทางการเมือง ในทางตรงกันข้ามถ้า
ครอบครัวใดมีรายได้ต่ำหรือไม่มั่นคง ผู้ปกครองย่อมจะต้องกังวลถึงการหาเลี้ยงชีพ
จนไม่มีเวลาให้บุตร บรรยากาศในบ้านจึงไม่อบอุ่นและไม่เป็นประชาธิปไตย บิดา
มารดา ก็ไม่มีเวลาที่จะสนทนาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นโดยทั่วไป และโดยเฉพาะใน
ทางการเมืองได้ ดังนั้นผลจากการวิจัยแสดงว่านักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดา
รวมกันสูง ขอมมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงไปด้วย ถ้านักศึกษาที่รายได้ของบิดามารดา
รวมกันต่ำ ขอมมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยต่ำด้วย

3. ผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง
ที่มีบิดามีอาชีพต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกัน เป็นไปตามสมมุติฐาน
ของการวิจัยที่ตั้งไว้ และตรงกับการวิจัยของสมเจต อารอด⁹ ที่ได้ทำการวิจัยเรื่อง
"ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาในวิทยาลัยครู" พบว่า อาชีพของบิดามารดา
ของนักศึกษามีผลต่อความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษา แต่ไม่สอดคล้อง
กัน การวิจัยของประวิทย์ อรรถวิเวก¹⁰ พบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของ
นักศึกษาระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ไม่มีความสัมพันธ์กับอาชีพของบิดา

โดยเฉลี่ยแล้ว นักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพข้าราชการ ทหาร ตำรวจ
มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพค้าขาย คำเนิน
ชุกรกิจ อาจกล่าวได้ว่า ครอบครัวของนักศึกษาที่บิดาประกอบอาชีพข้าราชการ ทหาร
ตำรวจนั้น บิดาต้องสนใจเกี่ยวกับการเมืองการปกครอง และโดยหน้าที่ของบิดาซึ่ง
เป็นข้าราชการนั้นจะต้องสนใจในกิจการบ้านเมืองเป็นประจำอยู่แล้ว ซึ่งต่างจาก
อาชีพค้าขายคำเนินชุกรกิจซึ่งเป็นงานส่วนตัว ดังนั้นบิดาของนักศึกษาที่ประกอบอาชีพ

⁹สมเจต อารอด, เรื่องเดิม.

¹⁰ประวิทย์ อรรถวิเวก, เรื่องเดิม.

ข้าราชการทหาร ตำรวจ จึงมีโอกาที่จะปลูกฝังหรือให้ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ การเมือง การปกครองแก่นักศึกษามากกว่าบิดาของนักศึกษาที่ประกอบอาชีพค้าขาย คำเนินธุรกิจ นอกจากนี้บิดาของนักศึกษาที่ประกอบอาชีพข้าราชการ ทหาร ตำรวจ มีลักษณะของงานอาชีพที่ต้องรับผิดชอบต่องานของตนเฉพาะในเวลาราชการเท่านั้น เมื่อหมดเวลาราชการแล้วก็ไม่มีโอกาสอยู่กับครอบครัวให้การอบรมเลี้ยงดูบุตรของ ตน ส่วนบิดาที่ประกอบอาชีพค้าขายคำเนินธุรกิจนั้น เป็นงานอาชีพที่ต้องรับผิดชอบ ส่วนตัว ต้องคิดแก้ปัญหาต่าง ๆ ในกิจการของตนตลอดเวลา จนไม่มีเวลาในการให้ การอบรมเอาใจใส่เลี้ยงดูบุตรของตนเท่าที่ควร แต่เป็นที่น่าสังเกตว่า ผลของการ วิจัยนี้แตกต่างกับผลการวิจัยของสมจิตร วัฒนคุตัง¹¹ ที่พบว่า นักเรียนในกลุ่มที่มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ ส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในย่าน การค้า แต่สอดคล้องกับ อภิชาติ พันธเสน¹² ซึ่งได้ทำการศึกษา ผล ของการกระจายรายได้จากระบบการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า นักเรียนที่มาจากครอบครัว ที่ประกอบการค้า ไม่มีโอกาสเรียนในขณะยังเล็ก เนื่องจากต้องช่วยบิดามารดา ประกอบการค้า ยิ่งไปกว่านั้นบิดาที่ประกอบอาชีพค้าขายคำเนินธุรกิจ ไม่ค่อยจะสนใจ และมีความรู้เกี่ยวกับการเมืองการปกครองอยู่แล้ว อาชีพของบิดาที่เป็นอาชีพคำเนิน ธุรกิจ จึงไม่ค่อยมีผลทำให้ใหม่ในทัศนเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาที่เป็นบุตรสูงชัน ดังนั้นผลจากการวิจัยนี้ อาจสรุปได้ว่า ถ้าบิดาของนักศึกษามีอาชีพต่างกัน ย่อมมีผล ทำให้ใหม่ในทัศนเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาแตกต่างกันไปด้วย

¹¹ สมจิตร วัฒนคุตัง, เรื่องเดิม.

¹² อภิชาติ พันธเสน, "ผลของการกระจายรายได้จากระบบการศึกษา ในปัจจุบัน," เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์, ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (พฤษภาคม, 2514), หน้า 6.

4. ผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาชีพการศึกษาชั้นสูง ที่มารคามีอาชีพต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกันไ้เป็นไปตาม สมมุติฐานที่ตั้งไว้ ตรงกับการวิจัยของวรรณวิมล ทิมพานิช¹³ ที่ได้ทำการวิจัย เรื่อง "มโนทัศน์การมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น" พบว่า อาชีพของบิดามารดาไม่มีความสัมพันธ์กับมโนทัศน์เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักเรียน แต่แตกต่างกับผลการวิจัยของประวิทย์ อรรถวิเวก¹⁴ ก็พบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม มีความสัมพันธ์กับอาชีพของมารดา เหตุที่ผลของการวิจัยแสดงให้เห็นว่า อาชีพของมารดาไม่มีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษา อาจเป็นเพราะ ปัจจุบันในสังคมไทยส่วนใหญ่บิดายังเป็นบุคคลที่มีบทบาทสำคัญที่สุดในครอบครัว ธรรมเนียมประเพณีไทยยังถือว่าชายเป็นช่างเท้าหน้า หญิงเป็นช่างเท้าหลัง ถึงแม้ว่าในปัจจุบันแทบจะกล่าวได้ว่าสตรีมีสิทธิและโอกาสเท่าเทียมกับบุรุษแล้วก็ตาม ดังที่คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹⁵ ได้เสนอรายงานการวิจัยเรื่อง "ลักษณะบางประการของสถาบันสังคมไทยที่เป็นอุปสรรคต่อการปกครองแบบประชาธิปไตย" พบว่าในสถาบันครอบครัว บิดาซึ่งเป็นหัวหน้าครอบครัว ยังมีอิทธิพลอยู่มากในเรื่องการแก้ปัญหา การตัดสินใจต่าง ๆ ในครอบครัว ดังนั้นไม่ว่ามารดาจะมีอาชีพในลักษณะแตกต่างกันอย่างไร ก็ไม่ได้มีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของนักศึกษาเท่ากับ ที่บิดาซึ่งมีอาชีพแตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อมโนทัศน์ของนักศึกษา เพราะอิทธิพลของบิดาในการเป็นผู้นำครอบครัวมีมากกว่ามารดา

¹³ วรรณวิมล ทิมพานิช, เรื่องเดิม.

¹⁴ ประวิทย์ อรรถวิเวก, เรื่องเดิม.

¹⁵ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เรื่องเดิม.

5. ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงที่
 บัณฑิตมีระดับการศึกษาต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกัน เป็นไป
 ตามสมมติฐานของการวิจัย หมายความว่า ถ้าบิดาของนักศึกษามีระดับการศึกษาสูง
 จะมีผลทำให้ให้นักศึกษามีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงขึ้น แต่บิดาของนักศึกษา
 มีระดับการศึกษาต่ำก็มีผลทำให้ให้นักศึกษามีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยต่ำลง ผล
 ของการวิจัยปรากฏว่า โดยเฉลี่ยนักศึกษาที่บิดามีระดับการศึกษาตั้งแต่มัธยมศึกษา
 ปีที่ 3 ขึ้นไป มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่ักศึกษาประกาศนียบัตรวิชา
 การศึกษาระดับสูงที่บิดามีระดับการศึกษาประถมศึกษาปีที่ 4 ตรงกับผลการวิจัยของ
 สมจิตร วัฒนคุลัง¹⁶ พบว่า บิดาของนักเรียนหญิงซึ่งมีคะแนนเฉลี่ยความรู้ความเข้าใจ
 เกี่ยวกับความเป็นพลเมืองที่สูงกว่ากลุ่มอื่น ๆ นั้น ส่วนใหญ่สำเร็จการศึกษาระดับมัธยม
 ศึกษาระดับสูงไป ซึ่งสูงกว่าบิดาของกลุ่มอื่น ๆ และสอดคล้องกับการวิจัยของ สมเจต
 อารอด¹⁷ พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดาของนักศึกษา มีผลทำให้ความคิดเห็น
 ทางการเมืองของนักศึกษาแตกต่างกัน อาจอธิบายได้ว่า บิดาเป็นผู้นำของครอบครัว
 ถ้าบิดามีการศึกษาดีก็จะเป็นแบบอย่างแก่บุตร ในด้านความคิดและการกระทำซึ่งมี
 ระเบียบแบบแผนตามวิถีทางประชาธิปไตยที่ถูกต้อง ในทางตรงกันข้าม ถ้าบิดามี
 การศึกษาต่ำ มักจะมีแนวโน้มเป็นเผด็จการในบ้าน ดังที่ปรากฏในการวิจัยของคณะ
 รัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์¹⁸ และอาจจะไม่เป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรใน
 ด้านความมีระเบียบวินัย มีความคิดและการกระทำที่ไม่ถูกต้องก็ได้ จึงอาจกล่าวได้
 ว่า ถ้าบิดามีระดับการศึกษาย่อมมีอิทธิพลส่งเสริมให้นักศึกษา มีความรู้ความเข้าใจ

¹⁶ สมจิตร วัฒนคุลัง, เรื่องเดิม.

¹⁷ สมเจต อารอด, เรื่องเดิม.

¹⁸ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, เรื่องเดิม.

เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงด้วย แต่ถาหากบิดาของนักศึกษาที่มีระดับการศึกษาต่ำ ก็จะทำให้ นักศึกษามีความรู้อย่างเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยด้วย

6. ผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ที่มารดาที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยแตกต่างกันตรงตามสมมุติฐานของการวิจัย หมายความว่าระดับการศึกษาสูงหรือต่ำของมารดา มีผลต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักศึกษามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ขึ้นไปมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษามีมารดาไม่ได้รับการศึกษา และนักศึกษามีการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 7 ขึ้นไป มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยสูงกว่านักศึกษามีระดับการศึกษาชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ตรงกับงานวิจัยของสมเจต อารอด¹⁹ พบว่า ระดับการศึกษาของบิดามารดาของนักศึกษา มีผลทำให้ความคิดเห็นทางการเมืองของนักศึกษาแตกต่างกัน แต่ไม่สอดคล้องกับการวิจัยของ ประวิทย์ อรรถวิเวก²⁰ ที่พบว่า มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม ไม่มีความสัมพันธ์กับการศึกษาของมารดาแต่อย่างใด เป็นที่น่าสังเกตว่า อาชีพของมารดาไม่มีผลที่จะทำให้มโนทัศน์ของนักศึกษาแตกต่างกัน แต่การศึกษากลับมีผลทำให้มโนทัศน์ของนักศึกษาแตกต่างกัน อาจอธิบายได้ว่า ถึงแม้ว่าบิดาจะมีบทบาทเป็นผู้นำในสถาบันครอบครัว แต่ก็ไม่ได้หมายความว่า มารดาไม่ได้มีบทบาทในการอบรมเลี้ยงดูบุตรเสียเลย แต่ในขณะที่เดียวกันมารดาก็มีบทบาทร่วมกับบิดาในการช่วยให้การอบรมเลี้ยงดูบุตร รวมทั้งเป็นแบบอย่างความคิด การกระทำ ความมีระเบียบวินัยให้แก่บุตรได้เหมือนกัน ถ้า

¹⁹สมเจต อารอด, เรื่องเดิม.

²⁰ประวิทย์ อรรถวิเวก, เรื่องเดิม.

มารดาที่มีการศึกษาต่ำ ถึงแม้มิอาจจะมีการศึกษาสูง บุตรก็อาจมีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยต่ำก็ได้ เนื่องจากได้รับอิทธิพล ความคิด การกระทำตามแบบอย่างของมารดาที่ผิด ๆ มาด้วย ดังนั้นอาจสรุปได้ว่า การศึกษาของมารดาขอมมีผลทำให้มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาแตกต่างกันได้ เช่นเดียวกับการศึกษาของบิดา

7. ผลจากการวิจัยพบว่า นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงที่มีสภาพแวดล้อมที่อยู่อาศัยต่างกัน มีมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยไม่แตกต่างกัน ไม่เป็นไปตามสมมติฐานของการวิจัย ที่ตั้งไว้และไม่สอดคล้องกับการวิจัยของสมเจต อารอด²¹ ที่พบว่า นักศึกษาครูที่อยู่ในเขตตัวเมืองกับนักศึกษาครูที่อยู่นอกเขตตัวเมืองมีความคิดเห็นทางการเมืองแตกต่างกัน เป็นที่น่าสังเกตว่าการวิจัยของสมเจต อารอด ได้ทำในเขตจังหวัดภาคกลางรอบนอกกรุงเทพมหานคร แต่การวิจัยนี้ได้ทำในเขตกรุงเทพมหานคร ซึ่งการแบ่งเขตตัวเมืองกับนอกเขตตัวเมืองในต่างจังหวัดที่มีในกรุงเทพมหานครนั้น สามารถแบ่งได้อย่างชัดเจน แต่ในกรุงเทพมหานครนั้น มีการขยายตัวของเมืองอย่างรวดเร็วจนแทบจะแยกไม่ออกจากเขตใด เป็นเขตชานเมืองที่อยู่ห่างชุมชน และเขตใดที่เป็นเขตชานเมืองในเขตชุมชน นอกจากนี้เขตที่สามารถแยกออกจากกันได้คือ ย่านธุรกิจกับบริเวณที่มีสภาพแวดล้อมแออัดขาดสุขอนามัยที่ดี ก็ไม่มีอิทธิพลต่อความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยเท่าที่ควร เพราะในเขตกรุงเทพมหานคร ความเจริญของสื่อสารมวลชนต่าง ๆ มีมากที่สุด โดยเฉพาะยังมีห้องสมุด ที่เต็มไปด้วยตำราให้คนควาต่าง ๆ มากมาย เป็นแหล่งที่มีความเจริญทางการศึกษาทั้งนอกระบบและในระบบ ดังนั้นโอกาสที่นักศึกษาจะค้นคว้าหาความรู้ ขอมมีโอกาสเกือบจะเท่าเทียมกัน เพราะฉะนั้นอาจสรุปได้ว่า สภาพแวดล้อมของที่อยู่อาศัยของนักศึกษาที่ต่างกันไม่มีอิทธิพลที่จะทำให้มโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาต่างกันอย่างไร โดยเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร

²¹ สมเจต อารอด, เรื่องเดียวกัน.

8. นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง มีความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่ในเกณฑ์ดี 4 เรื่อง คือเรื่องความหมายของประชาธิปไตย วิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย ปัญหาทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของรัฐบาล ม.ร.ว.เสนีย์ ปราโมช และเรื่องเงื่อนไขที่จำเป็นต่อความสำเร็จของประชาธิปไตย เรื่องที่นักศึกษามีความรู้ความเข้าใจอยู่ในเกณฑ์พอใช้มี 4 เรื่อง คือเรื่องสิทธิและหน้าที่ในระบบประชาธิปไตย การเปลี่ยนแปลงการปกครอง หลักการประชาธิปไตย และเรื่องความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกฎหมายในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยมี 3 เรื่องเท่านั้นที่นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงมีความรู้ความเข้าใจน้อย คืออยู่ในเกณฑ์ต่ำได้แก่ เรื่องการปกครองท้องถิ่น สถาบันในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และเรื่องกระบวนการในการปกครองแบบประชาธิปไตย แสดงให้เห็นว่า โดยทั่วไปนักศึกษามีความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยดีพอใช้มี 3 เรื่องที่อยู่ในเกณฑ์ต่ำที่จะต้องทำการปรับปรุงแก้ไขให้ดีกว่าไปแล้ว ผลการวิจัยสอดคล้องกับผลการวิจัยของ สมจิตร วัฒนคุลัง²² ซึ่งพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยและการปกครองถูกต้องดี แต่มีเพียงร้อยละ 56.75 เท่านั้นที่มีความรู้ความเข้าใจถูกต้องในเรื่องฐานะของพระมหากษัตริย์ในระบบประชาธิปไตย แสดงว่าต้องปรับปรุงการเรียนการสอนในเรื่องสถาบันในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยเช่นกัน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการวิจัยของ วนิตา ชนสุภาณุเวช²³ ที่ได้ทำการ

²²สมจิตร วัฒนคุลัง, เรื่องเดิม.

²³วนิตา ชนสุภาณุเวช, "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2512" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณมหาวิทยาลัย, 2512). (อัครสำเนา)

วิจัยเรื่อง "การสำรวจแนวความคิดและความสนใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น โรงเรียนสาธิตจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยส่วนใหญ่มีความรู้ความ
เข้าใจความหมายของประชาธิปไตยทั้งในลักษณะการดำรงชีวิต และการปกครองที่
พอสมควร และตรงกับผลการวิจัยของสถิต จิตตะนาคี²⁴ พบว่า นักเรียนชั้นมัธยม
ศึกษาปีที่สาม ในจังหวัดอุบลราชธานี ตอบคำถามเรื่องการปกครองท้องถิ่นและบทบาท
ของพระมหากษัตริย์ในการปกครอง ตามระบอบประชาธิปไตยไม่ได้ดีเท่าที่ควร

สาเหตุที่นักศึกษาที่มีความรู้ความเข้าใจยังไม่ดีพอ ในเรื่องการปกครอง
ท้องถิ่น สถาบันในการปกครองแบบประชาธิปไตย และกระบวนการในการปกครอง
แบบประชาธิปไตยคงจะเป็นเพราะว่า เนื้อหาวิชาและหลักสูตร สังคมศึกษาสำหรับ
นักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงเกี่ยวกับเรื่องดังกล่าวนี้ ยังมีไม่พอเพียง
แก่การเรียนรู้และการเข้าใจสภาพความเป็นจริง ทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย
ของประเทศ หรือจะมีอยู่ทางแต่การให้การศึกษาของครูสอนไม่ได้ผลเท่าที่ควร เมื่อ
เป็นเช่นนี้ผู้วิจัยเห็นว่าควรปรับปรุงให้นักศึกษาประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาชั้นสูง
มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยในเรื่องที่ยังบกพร่องอยู่นี้ให้มากยิ่งขึ้น
หรือพยายามเพิ่มเนื้อหาวิชาในการสอน และดึงเอาเหตุการณ์ที่เป็นจริงในการปกครอง
แบบประชาธิปไตยเข้ามาให้สัมพันธ์กับบทเรียน โดยเฉพาะในเรื่องของการปกครอง
ท้องถิ่น ซึ่งเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องมีบทบาทต้องมีส่วนร่วม เพราะเป็นการปกครองขั้นต้น
ที่จะเป็นพื้นฐานนำไปสู่การปกครองของประเทศ ซึ่งถ้าหากนักศึกษามีความรู้พื้นฐาน
เกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่นดี ก็จะทำให้มีความรู้ความเข้าใจการปกครองระดับประเทศ
ดีไปด้วย ดังนั้นเมื่อใดที่มีการเลือกตั้งผู้แทนราษฎร หรือสมาชิกสภาเทศบาล ก็ควรจะ
ได้นำนักศึกษาออกไปสังเกตการณ์ แลดูมาสร้างสถานการณ์จำลองโดยการจัดการ

²⁴สถิต จิตตะนาคี, เรื่องเดิม.

ได้ก่อตั้งคณะกรรมการนักศึกษา หรือกรรมการชุมนุมต่าง ๆ โดยวิธีการเช่นเดียวกัน
ก็ได้ เกี่ยวกับเรื่องสถาบันในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตย และเรื่องกระบวนการ
ในการปกครองแบบประชาธิปไตยก็เช่นเดียวกัน ครูไม่ควรสอนโดยวิธีการบรรยาย
และยกตัวอย่างประกอบแต่เพียงอย่างเดียว แต่อาจจะให้นักศึกษาไปศึกษาจากสภาพ
ความเป็นจริงและแหล่งความรู้ต่าง ๆ เกี่ยวกับเรื่องนี้แล้วเขียนรายงานมาอภิปราย
หน้าชั้น โดยครูช่วยสรุปเกี่ยวกับขั้นตอนการปฏิบัติงานของรัฐบาล และสถาบันในระบบ
การปกครองแบบประชาธิปไตย ก็คงจะทำให้เข้าใจได้ดีขึ้น นอกจากนั้น Smith,
Krouse และ Atkinson²⁵ ยังกล่าวว่าในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนมีความ
รับผิดชอบ ในการเตรียมประสบการณ์ที่จะทำให้นักเรียนสามารถมีส่วนร่วมในการ
ปกครอง ถ้าประชาชนขาดความรู้ความเข้าใจในกระบวนการกลุ่ม ขาดความซาบซึ้ง
และเห็นคุณค่าของสถาบันประชาธิปไตย และความสามารถในการดำรงชีวิต ตลอดจน
การทำงานร่วมกับสมาชิกอื่น ๆ ในสังคมเดียวกันแล้ว รากฐานของระบอบประชาธิปไตย
จะล้มเหลว ฉะนั้นถ้าได้มีการปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องดังกล่าวนี้แล้ว นักศึกษาประกาศนียบัตร
วิชาการศึกษาชั้นสูง ก็จะจบการศึกษาไปเป็นครูที่มีคุณภาพในการที่จะถ่ายทอดความรู้
ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตย ให้แก่เด็กไทยได้อย่างถูกต้องต่อไป แต่หาก
ว่านักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาชั้นสูงซึ่งเป็นนักศึกษาครู ไม่มีความรู้ความ
เข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยดีพอในบางเรื่อง ก็อาจจะไปถ่ายทอดความรู้อย่างผิด ๆ
ได้ ซึ่งอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับประชาธิปไตยให้กับ
เด็กไทยโดยส่วนรวมได้เหมือนกัน

25

Edward W. Smith, Stanley W. Krouse and Mark M.

Atkinson, "Social Studies Programs," The Educator Encyclopedia

(New York : Prentice-Hall, Inc, 1969). P.347.

ขอเสนอแนะ

ผู้วิจัยมีความเห็นว่า สถาบันฝึกหัดครูเป็นสถาบันสำคัญสถาบันหนึ่งที่มีบทบาทในการพัฒนาความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่ประชาชน เพราะเหตุว่า ปีหนึ่ง ๆ สถาบันฝึกหัดครูโดยคณาจารย์ ทั้งภาคกลางวันและภาคนอกเวลาเป็นจำนวนไม่น้อยออกไปเป็นครูตามโรงเรียนต่าง ๆ จากผลของการวิจัยปรากฏว่า มีบางเรื่องที่นักศึกษาครวยังมีความรู้ความเข้าใจไม่เพียงพอ แต่คณาจารย์เหล่านี้จำเป็นต้องถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องให้แก่นักเรียนและประชาชนในชุมชนที่โรงเรียนของตนตั้งอยู่ ดังนั้นสถาบันฝึกหัดครูจำเป็นต้องมีการปลูกฝังอบรมความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยให้แก่คณาจารย์มากยิ่งขึ้น ผู้วิจัยจึงได้มีข้อเสนอแนะเป็นแนวทางในการให้การศึกษารองความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยดังนี้ คือ

ขอเสนอแนะสำหรับอาจารย์ผู้สอนในสถาบันฝึกหัดครู

1. อาจารย์ผู้สอนควรมีความสัมพันธ์อันดีกับนักศึกษา พยายามเข้าใจปัญหาและความต้องการของนักศึกษา และรวมแก้ปัญหาด้วยความจริงใจ
2. อาจารย์ผู้สอนควรมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ และมีเทคนิควิธีการสอนที่จูงใจนักศึกษา เช่น นำนักศึกษาออกไปสังเกตประสบการณ์จริงเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น แล้วอาจจำลองสภาพการณ์ต่าง ๆ ของสังคมขึ้นในห้องเรียน มีการจัดกิจกรรมประกอบการสอน จัดนิทรรศการที่ส่งเสริมประชาธิปไตยเป็นต้น
3. มีวิธีการสอนแบบประชาธิปไตยดังที่ Williams G. William²⁶

²⁶ Williams G. William, "The Forgotten Innovation : Democracy," The Clearing House. Vol. 47, No. 1 (September, 1972), p. 6.

กล่าวว่า วิธีการที่นักการศึกษาใช้ในการสอนแบบประชาธิปไตย คือ การให้เสรีภาพในห้องเรียน ให้ความเข้าใจเกี่ยวกับความจำเป็นของกระบวนการประชาธิปไตย อย่างค่อยเป็นค่อยไปให้มีความเข้าใจค่านิยม เกี่ยวกับประชาธิปไตย โดยการรู้จักการมีส่วนร่วมในกระบวนการประชาธิปไตย โดยเฉพาะครูจำเป็นต้องนำเอาวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ ดังนั้นอาจารย์ควรให้เสรีภาพแก่นักศึกษาให้มีโอกาสอภิปรายแสดงความคิดเห็นตามความเหมาะสม ให้รู้จักการทำงานร่วมกันเป็นหมู่คณะ มีการแบ่งงานกันทำ มีความรับผิดชอบร่วมกัน อันเป็นกระบวนการและค่านิยมในระบอบประชาธิปไตย เปิดโอกาสให้ซักถามเมื่อมีข้อสงสัยในบทเรียน และนำวิธีการสอนแบบใหม่ ๆ มาใช้ เช่น วิธีการสอนแบบสืบสอบ (Inquiry Method) เป็นต้น เพื่อฝึกให้นักศึกษามีความคิดวิพากษ์วิจารณ์ที่ถูกต้อง มีทักษะในการค้นคว้าหาความรู้ ให้รู้จักศึกษาด้วยตนเอง รู้จักเลือกข้อมูลที่น่าเชื่อถือได้โดยอาศัยข้อมูลด้วยตนเอง

4. อาจารย์ผู้สอนควรเป็นแบบอย่างของการมีค่านิยมแบบประชาธิปไตยแก่นักศึกษา เช่น การรู้จักสิทธิและหน้าที่ มีระเบียบวินัย มีความรับผิดชอบทั้งโดยส่วนตัวและในสังคม เป็นต้น

5. อาจารย์ผู้สอน ควรมีบทบาทเป็นผู้นำนักศึกษาในการมีส่วนร่วมพัฒนาชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ ทั้งในรูปของบริการพัฒนาอาชีพ บริการสาธารณะ ฯลฯ และโดยเฉพาะช่วยพัฒนาประชาชนในชุมชนให้มีความรู้ความเข้าใจประชาธิปไตยได้ถูกต้อง

ขอเสนอแนะสำหรับผู้บริหาร

หน่วยงานการศึกษาอันได้แก่ กรมการฝึกหัดครูและวิทยาลัยครูซึ่งมีหน้าที่โดยตรงในการรับผิดชอบต่อการจัดหลักสูตร กำหนดเนื้อหาวิชาต่าง ๆ ที่จะใช้สำหรับการเรียนการสอน ควรจะได้คำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้ เพื่อให้การจัดการศึกษาวิชาสังคมศึกษา

เกี่ยวกับประชาธิปไตยในวิทยาลัยครูประสบผลสำเร็จ

1. ควรจัดหลักสูตรสังคมศึกษาในวิทยาลัยครูให้เหมาะสมกับความสามารถและความพร้อมของแต่ละระดับการศึกษาของวิทยาลัยครู รวมทั้งให้เนื้อหาสอดคล้องกับความเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม และควรเพิ่มเนื้อหาเกี่ยวกับการปกครองท้องถิ่น สถาบันในระบบการปกครองแบบประชาธิปไตยและกระบวนการในการปกครองแบบประชาธิปไตย

2. นโยบายการผลิตครูของกรมการฝึกหัดครูเท่าที่ผ่านมา จำนวนนักศึกษาผู้ที่จะจบการศึกษาแต่ละปีมีจำนวนมากเกินความต้องการของสังคม²⁷ จึงเป็นปัญหาวานักศึกษาคูรูลเหล่านั้นเมื่อจบการศึกษาไปแล้วจะเป็นครูที่มีคุณภาพหรือไม่ และจากผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาวิทยาลัยครูระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ การศึกษาชั้นสูงยังไม่เข้าใจประชาธิปไตยอยู่อีก 3 เรื่อง ดังนั้นกรมการฝึกหัดครูจึงควรจะได้มีการปรับปรุงนโยบายการผลิตครูโดยลดจำนวนนักศึกษาที่เขาเรียนในปีการศึกษาต่อไปในจำนวนจำกัดที่พอเพียงแก่กำลังความสามารถของวิทยาลัยครูแต่ละแห่งที่จะผลิตได้ เพื่อดูแลให้ได้ครูที่มีคุณภาพได้อย่างทั่วถึง และควรส่งเสริมเนื้อหาหลักสูตรการเรียนการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยโดยเฉพาะ โดยการแยกเนื้อหาเกี่ยวกับประชาธิปไตยออกมาเป็นวิชาหนึ่ง ซึ่งจะทำให้ได้นักศึกษาคูรูลที่มีคุณภาพและมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับประชาธิปไตยอย่างเพียงพอ

3. ควรจัดวิทยาลัยครูให้เป็นวิทยาลัยชุมชน เพื่อผลิตครูที่มีคุณภาพเหมาะสมกับท้องถิ่นนั้น ๆ รวมทั้งผู้ปกครองหรือบิดามารดาของเด็กที่มีการศึกษาค่าจะได้มีโอกาสเข้ารับการศึกษาให้สูงขึ้น

²⁷ ดร. เจริญผล สุวรรณโชติ, เรื่องเดิม.

4. ควรได้ส่งเสริมให้อาจารย์สอนสังคมศึกษาในวิทยาลัยครู ได้รับความอบรมเพิ่มเติมทางวิชาการใหม่อยู่เสมอ ๆ หรือให้โอกาสในการศึกษาต่อเพื่อเพิ่มพูนความรู้ในเนื้อหาวิชา และวิธีการสอนสังคมศึกษาแบบใหม่ ๆ

5. ส่งเสริมให้นำวิธีการสอนใหม่ ๆ มาใช้ รวมทั้งส่งเสริมการจัดกิจกรรม และจัดหาอุปกรณ์การสอนให้เหมาะสมกับบทเรียน และวิธีการสอนของครู

6. ควรจัดหาแหล่งความรู้ให้เพียงพอ เช่น จัดบริการห้องสมุดที่มีหนังสือเพียงพอ และส่งเสริมทักษะในการแสวงหาความรู้หลาย ๆ อย่างมากกว่าที่นักศึกษาจะรอรับฟังการบรรยายจากครูฝ่ายเดียว

7. ควรส่งเสริมการวิจัยคนควาของอาจารย์ในวิทยาลัยครู เกี่ยวกับวิชาการใหม่ ๆ ที่จะเป็ผลต่อการปรับปรุงหลักสูตรและการเรียนการสอนวิชาสังคมศึกษาเกี่ยวกับประชาธิปไตย ให้เป็นผลดียิ่งขึ้น

8. ควรจัดให้มีการสัมมนาอบรม อาจารย์ที่ทำหน้าที่สอนวิชาสังคมศึกษา ให้มีความเข้าใจถูกต้องเกี่ยวกับกระบวนการและการปกครองแบบประชาธิปไตย

9. เปิดโอกาสให้นักศึกษาได้มีการฝึกการมีส่วนร่วมในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยการเลือกตั้งคณะกรรมการนักศึกษาเป็นต้น รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนการจัดกิจกรรมเพื่อพัฒนาชุมชนหรือกิจกรรมทางการศึกษาในวิทยาลัย

10. ควรให้ความสำคัญต่อวิชาสังคมศึกษา เกี่ยวกับประชาธิปไตยมากเท่าเทียมกับวิชาอื่น ๆ ในหลักสูตร

ขอเสนอแนะสำหรับครอบครัว

1. สร้างบรรยากาศของบ้านให้อบอุ่นเป็นประชาธิปไตย โดยบิดามารดามีบทบาทความรับผิดชอบเท่า ๆ กันในการใช้เวลาเพื่ออบรมเลี้ยงดูบุตร บิดามารดาต้องมีความรักใคร่ปรองดองกันดี ให้ความรักแก่บุตรเท่าเทียมกัน และพยายามเข้าถึงปัญหาของบุตร

2. บิดามารดาควรสร้างหลักประกันที่มั่นคงให้แก่ครอบครัว โดยการประกอบอาชีพสุจริตที่ดีเป็นหลักเป็นฐาน และสามารถหารายได้ที่จุนเจือแก่ครอบครัวอย่างเพียงพอ นอกจากนั้นควรแนะนำบุตรในเรื่องงบประมาณใช้จ่ายส่วนตัวและในครอบครัวด้วย

3. ฝึกความเป็นประชาธิปไตยในบ้าน เช่น เปิดโอกาสให้บุตรแสดงความคิดเห็นในปัญหาต่าง ๆ ของครอบครัวมีความเป็นระเบียบวินัยในบ้าน และฝึกรับผิดชอบหน้าที่ในกิจการบ้านเรือน เป็นต้น

4. บิดามารดาควรเป็นแบบอย่างที่ดีแก่บุตรในด้านความคิด และการกระทำที่เป็นระเบียบแบบแผนและถูกต้องตามวิถีชีวิตแบบประชาธิปไตย

5. บิดามารดาควรศึกษาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ เพราะจะเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่บุตรในด้านความคิดและการกระทำ นอกจากนั้นจะสามารถช่วยเหลือแนะนำบุตรทางวิชาการ ได้ด้วย

6. หน่วยงานซึ่งมีหน้าที่รับผิดชอบต่อการวางแผนครอบครัวของชาติควรจะได้มีการในการศึกษาหรือคำแนะนำแก่ครอบครัวให้สร้างบรรยากาศ และมีวิถีการดำรงชีวิตร่วมกันแบบประชาธิปไตยด้วย เนื่องจากผลของการวิจัยพบว่านักศึกษาประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง ซึ่งเป็นระดับสูงเทียบเท่าอนุปริญญาแล้ว สถาบันครอบครัวก็ยังมีอิทธิพลต่อมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยอยู่ในหลายเรื่อง Pullen²⁸ ก็ได้กล่าวไว้ว่า

²⁸ C.H.W. Pullen, Building Citizenship (Boston : Allyn and Bacon, Inc., 1959), p. 209.

ครอบครัวมีบทบาทในการปลูกฝังความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความเป็นพลเมืองดี ดังนั้นถ้าให้ การศึกษาแก่ครอบครัวให้สร้างบรรยากาศภายในครอบครัวเป็นประชาธิปไตย ก็จะมีผลต่อเด็ก ให้มีมโนทัศน์และพฤติกรรมที่ถูกต้องเกี่ยวกับประชาธิปไตยได้

ขอเสนอแนะสำหรับผู้ที่ทำการวิจัยต่อไป

1. ควรมีการวิจัยเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาวิทยาลัยครู ในระดับต่าง ๆ เช่น ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูง และระดับปริญญาตรีว่าแตกต่างกันอย่างไร
2. ควรจะมีการวิจัยเปรียบเทียบมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยระหว่างนักศึกษาคู ในส่วนกลางและส่วนภูมิภาคแตกต่างกันหรือไม่
3. ควรจะมีการวิจัยมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนิสิตนักศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ต่าง ๆ ในระดับชั้นปีที่ 2 ซึ่งเทียบเท่ากับระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงในวิทยาลัยครูว่า เป็นอย่างไร
4. ควรจะได้มีการวิจัยมโนทัศน์เกี่ยวกับประชาธิปไตยของนักศึกษาประกาศนียบัตร วิชาการศึกษาระดับสูงว่ามีผลต่อพฤติกรรมประชาธิปไตยหรือไม่
5. ควรจะได้มีการวิจัยเกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีการสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยของ นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาระดับสูงในวิทยาลัยครู เพื่อจะได้ทราบข้อบกพร่องใน การสอนเกี่ยวกับประชาธิปไตยต่อไป

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย